

**Весь твій
Totus tuus**

Ярослава Матічин

АННА КРІЗЬ ВІКИ

Повість

Київ

УДК 821.161

МЗЗ

Серія «Весь твій. Totus tuus»

Ярослава Матічин

МЗЗ Анна кризь віки : повість. – Київ : Видавництво Ліра-К, 2023. – 220 с.

ISBN 978-617-520-494-8

При живих батьках маленькій Анні довелося дорослішати зі старенькими бабусею та дідусем. Любов, опіка, високодуховні цінності компенсували матеріальні нестатки. Юна Анна чітко знала, чого хоче досягти у житті. Хоч не очікувала, що отримає в спадок лист-заповіт від дідуся, який вирішить її долю. Київська княжна Анна Ярославна, королева Франції – майже незнана в Україні та «привласнена» московією. Анні Краєнко випала місія розвінчати історичні міфи, розірвати завісу брехні й розповісти про славну співвітчизницю Ярославну.

УДК 821.161

ISBN 978-617-520-494-8

© Матічин Я., 2023

© Видавництво Ліра-К, 2023

*За біди, муки і страждання,
За всі терпіння й радості хвилини
Тобі я дякую, мій БОЖЕ,
Щодня – із щирістю дитини.*

ЗАМІСТЬ ВСТУПУ

Маленька Анна не зовсім розуміла, що відбувається навколо неї. Утім дівчинці чомусь було дуже сумно, незатишно... У куточку плакала бабуся, а завжди усміхнений дідусь махав руками і кричав щось про зозуль, які покидають своїх дітей напризволяще.

Зате мама мовчки, зі спокійною, дещо знудженою міною спостерігала за цією виставою. Потім різко підвелася, сказала, що вже все вирішено, махнула на прощання рукою і зникла в дверях. НАЗАВЖДИ...

Так дитина при живих батьках залишилася сиротою. Батько поїхав на заробітки, коли дівчинка була зовсім мала. Вона майже не пам'ятала свого татка. Він тинявся всією Європою, легально й нелегально, а потім надіслав листівку зі Штатів. На тому його зв'язок із сім'єю обірвався. Так пояснила мама і недовго сумувала. Грошей батько й так майже не надсилав, а вона була насамперед прагматичною людиною – ГРОШІ В НЕЇ ЗАВЖДИ БУЛИ НА ПЕРШОМУ МІСЦІ. «Любов любов'ю, а треба їсти та пити», – вчила вона доньку. Суворою була мати. Ні пестошів, ні поцілунків.

Навіть називала дитину виключно повним іменем – Анна. Адже життя – не мед, ніхто по голівці задурно не погладить. Тому до реалій життя треба готуватися змалечку. Єдиною втіхою дівчинки були відвідини бабусі та дідуся, а вдома – дитсадок, неласкава мати та єхидні посмішки сусідів... Сьогодні її покинула й мама. Поїхала до Італії. Казала, що назавжди і просила її не шукати. А долю дівчинки хай вирішують батьки: хочуть – самі виховують, хочуть – віддадуть до дитячого притулку. Документи про відмову від доньки вона оформила, квартиру продала, на Анну залишивши 2 тисячі доларів.

– Мамочко! – зірвалось тужливо з уст дитини.

– НЕ ПЛАЧ, дорогенька, – бабуся міцно тулила її до грудей.

А дідусь у пориві емоцій бубонів «заборонену» стрілецьку пісню, яка виявляла пік його протесту:

*Коли ви вмирали, вам дзвони не грали
Ніхто не заплакав за вами.
Лиш в чистому полі ревіли гармати,
А зорі вмивались сльозами.*

ЧАСТИНА ПЕРША

ЗАПОВІТ ДІДУСЯ

Сидячи біля рояля, Анна з почуттям виконувала сонату Бетховена. Останні акорди й – фінал. Сльози виступили на очі від якогось особливого натхнення. Бетховена розуміла душею, такою юною, а вже зболеною. Перед очима промайнуло життя після того пам'ятного дня, коли пішла мати. Добре жилося дівчинці в бабусі та дідуся. Правда, старенькими вони були. П'ятирічна Анна залишилася з 65-річною бабусею. Дідусеві ж минуло 80.

Бабуся викладала в університеті французьку. А дідусь – професор-історик, науковець європейського рівня, знаний і шанований закордонними колегами. У післявоєнні роки **«ніхто не хотів учитися на історичному факультеті. Посилали в примусовому порядку. Професорів заарештовували майже щороку і студенти знали..., що історія – це паспорт на загибель»**. Дідусь, згадуючи молоді літа, завжди цитував класика, і цього було достатньо, щоб зрозуміти, через що йому довелося

пройти. Син загиблого хорунжого Українських січових стрільців, сирота, вихований у львівському притулку, який фінансувався коштами фонду владики Андрея Шептицького, отримав якісну освіту. Його світлий розум привернув увагу самого Митрополита і той опікувався талановитим хлопцем. Оскільки тогочасна польська влада не проявляла інтересу до вищої освіти українців, року 1929 Митрополит Андрей ініціював створення Богословської академії з філософським і богословським факультетами при Львівській семінарії. Мрією владики Андрея був Український Католицький університет. Не дивно, що запросив на викладання до Академії найкращих українських вчених з духівництва і мирян. Серед них – і видатний історик України професор Іван Крип'якевич. Сам Митрополит викладав східну та західну аскетику. При Академії проводилися наукові семінари, існував науково-дослідний сектор бібліотеки, видавався богословський кварталник «Богословія». Усе це підтримував своїми дотаціями сам Митрополит. На той час у дідуся Анни, тоді бідного юнака Тадея, з'явилися найкращі перспективи. Його кумир Владика Андрей, а згодом і професор Крип'якевич стали двома наріжними каменями, з яких визрів геній майбутнього науковця. Професор узяв під опіку талановитого спудея і всіляко заохочував до навчання, наукових розробок і майбутньої діяльності. Для студента Краєнка це був

особливий знак Божої милості, і він, попри любов до наук, мав намір згодом учитися на священика. Та на Львів насувалася нова війна...

Післявоєння теж не дарувало світлих сподівань: попри успішне закінчення аспірантури під керівництвом професора, під його кермуванням працювати не довелось.

Восени 1946-го з початком ідеологічної кампанії боротьби зі школою Михайла Грушевського, Крип'якевич вимушено переїхав до Києва. Це значно утруднило контакти між ним та його аспірантами. Ситуація погіршилася в листопаді 1947 року, коли професора офіційно звільнили з роботи в університеті. Аспіранту Краєнку призначили нового наукового керівника, але він відкрито виступив проти антиукраїнського трактування діяльності Михайла Грушевського, відстоюючи тему своєї дисертації. Він не міг і не хотів підлаштовуватись під «історичні паралелі», які вимагала висвітлювати радянська пропаганда. Як результат – десять років покарання за буржуазно-націоналістичну діяльність у виправно-трудових таборах у Караганді, конфіскація майна і напівголодне існування дружини. Після смерті Сталіна, розвінчання культу особи і політичної відлиги посивілий Краєнко повернувся до родини. Щоб якось вижити, працював у бібліотеці, бо любов до книжок зігрівала холодними далекими безпросвітними ночами. Тільки віра в Бога, щоденний

тихий подвиг репресованих священників і книжки допомогли вижити у нелюдських умовах. Листи, нотатки, які вдавалося переправити коханій дружині, тримали розум при свідомості, що колись зібрані матеріали служитимуть нащадкам...

Професором дідусь став у поважному віці, коли виникла потреба у науковцях, які були не тільки істориками, а й активними діячами, які не боялися брати відповідальність за українську Україну, відстоюючи її культурний та інтелектуальний спадок. Для бабусі ці роки були великими випробуваннями віри: в якийсь момент вона втратила все і всі роки ув'язнення чоловіка сподівалася на диво. І дивом стало не тільки повернення чоловіка, а й уціліла родинна книгозбірня, яку переховували на чужому закинутому горіщі...

Анна зростала кмітливою і розумною дівчинкою, усе схоплювала на льоту: у шість – щебетала французькою, як справжня парижанка, у школі легко опанувала англійську, музика, спів і танці в професійних гуртках не залишали часу задумуватися над сирітською долею.

– Поцілована Богом, – шепотіла бабуся, тішачися здобутками коханої онуки.

Жінка залишила свою викладацьку діяльність одразу після того, як у неї оселилася дівчинка. Розкошів не було, доводилось підробляти приватними уроками, але особливо гостро відчувалася скрута, коли

відійшов дідусь. Проте бабуся з наполегливою впевненістю вчила:

– Бог добрий, дитинко, маємо руки, голову, проживемо.

– А я тобі буду в усьому допомагати, – підтакувала Анна.

Бабуся вміла чудово шити, а вишивала так майстерно, що поважні пані вважали престижним придбати вишиванку пані Катерини. Несподіваною помічницею виявилася сусідка Оксана, місцева «бізнесменка»: вона торгувала на Вернісажі бабусиними роботами. Оксану життя теж не жалувало: чоловік усе в чарку заглядав після втрати роботи, діти малі. От і доводилося крутитись, як білці в колесі, – то Польща, то Туреччина – возила, продавала.

– А що робити, цьоцю Катю? Гайнула б до Італії, – вирвалось, укусилася за язик, перелякано глянувши на сусідку.

– І що, добро б зробила? – приглушено спитала жінка.

– Та й я про те, на кого діти залишу? На того пияка? Вже якось тут проживемо! От визріла в мене ідея. Ми з вами складемо бізнес-план: ваш талант, а мій фарт і ми – мільйонери!

Так переконливо все розклала, що бабуся врешті погодилася.

Анна вирішила теж долучитись і незабаром досить вправно вишивала. Не так як бабуся, але допо-

мога була доречною. Бабуся тішилася дитиною, як найбільшим скарбом.

Анна навчалась у гуманітарній гімназії, чим дуже пишалася. З дитячих літ вона товаришувала з Маркіяном і Ромкою. За роки спільного навчання вони поріднилились у нерозлучну трійцю. Вірні друзі замінювали відсутню родину, ділили радощі й печалі, переживали труднощі підліткового віку й формування в молодих людей. Серед трійці Анна помітно вирізнялася вражаючою красою. З милої дівчинки вона перетворювалась на вродливу дівчину: розкішне темно-русяве волосся робило її схожою на лісову мавку, а погляд темно-волошкових очей проймав до глибини душі. Висока і струнка, граціозною ходою йшла по життю. Хлопці при її появі мліли, а дівчата заздрісно пліткували:

– «Строїть» із себе красуню, – шепотіли поза очі. – Але вже така недоступна, зверхня, немов англійська королева.

Ромка, запальна натура, завжди ставала на захист подруги:

– Що за базіки ті дівки! Лишень аби кому кістки перемити.

Анна не звертала уваги ні на прихильників, ні на заздрісників. Була ввічливою до всіх і нікому не надавала переваги. Вона хіба що заспокоювала гарячкувату Ромку:

– Не звертай уваги. Кожному своє. Хто не має власних проблем, той живе чужими.

Маркіян намагався не перейматися дівочими чварами, хоч у душі теж палко захоплювався Анною. Та хлопець боявся навіть натякнути на свої почуття, бо не хотів втратити дружбу дівчини.

Ромка здогадувалась про «ніжні почуття» і часто кепкувала з хлопця:

– Що за хлопці пішли! Дівчат бояться, як вогню. Влізуть у свій комп'ютер і живуть у світі ілюзій. Добре, Марку, що тебе все-таки дівчата цікавлять, бо в такі непевні часи бувають інші вподобання...

Маркіян, не чекаючи закінчення монологу, схопив бешкетницю за косу й обіцяв добре відшмагати в темному куточку. На таке зухвальство Ромка відреагувала на її лад – адекватно, запустивши довгі нігтики, якими дуже пишалась, у руку Маркіяна. Хлопець прийняв правильне рішення: швиденько вшився від біди подалі. І незважаючи на поодинокі «непорозуміння», ці троє були нерозлучними й допомагали одне одному в усьому.

Утім Анна навіть найближчим друзям не відкривала таємниць зболеної душі. Вона мріяла віднайти батька, порозумітися з ним, готова була все забути й пробачити. Часто думала про матір і нишком плакала за нею.

З бабусею жилося чудово, але вона не молоділа, сама потребувала догляду й розуміння. Анна завжди

намагалася допомогти: і в хаті прибрати, випрати, щось їсти приготувати, все купити. Бабусю мучив артрит – дуже боліли ноги, але вона не скаржилася, намагалась і далі вишивати, хоча тепер менше й повільніше.

У неділю Анна з бабусею завжди йшли до церкви. Жили вони в центрі, неподалік від собору святого Юра, то й на Богослужіння ходили до улюбленого храму. Для дідуса святий Юр уособлював величну постать «батька Андрея», тому повернення храму греко-католицькій громаді для професора було його особистою даниною улюбленому Владиці. Анна співала в хорі. Вона з дитинства знала Святу Літургію напам'ять і запрошення до співу прийняла радо й задоволено. Дівчина була наймолодшою, але завоювала прихильність і любов людей досвідченіших і старших за віком. Коли виводила свою партію «Під Твою милість...», побожні жіночки зводили очі до чудотворної ікони Теробовлянської Богородиці і втирали сльози розчулення.

Анна обожнювала Святу Літургію, жила нею, спів приносив насолоду і відпочинок, а Святе Причастя тамувало душевний біль. Вона часто приступала до сповіді, в якій черпала життєві сили. Після Служби дві жінки – юна і в літах – прогулювалися парком «Костюшка», як звикла називати бабуся первинний город езуїтів, а нинішній парк імені Івана Франка. Ці прогулянки за будь-якої погоди були їхнім ритуалом.

лом безтурботної прогулянки і сміхотливих історій, яких так багато пережила за життя поважна пані.

Анна порівнювала себе з Попелюшкою, якій теж доводилось багато працювати, однак їй так пощастило з близькою й дорогою людиною. Бабусю ж мала за добру фею, яка плекала її долю.

ПЕРШІЙ БАЛ ПОПЕЛЮШКИ

– Як швидко минув час, – задумливо прошепотіла Анна, розглядаючи в дзеркалі геть незнайому дівчину. Їй подобалось бачене і лякало водночас.

Через декілька днів випускний бал, а там – невідоме доросле життя. Анна давно готувалась до цього свята. Екзамени позаду. Більш успішнішої учениці не пам'ятали в гімназії за всі роки її існування. Однак дівчину переповнювали сумніви щодо легкого вступу до давно омріяного університету. Для вступу вимагалися не лише ґрунтовні знання, а й фінансові можливості. Болюче питання у їхній маленькій сім'ї раз по раз вибивало з колії.

– Довіряймо Богові, дитинко. Та й світ не без добрих людей, – втішала бабуся, а сама плакала від немічності і безпорадності.

От дав їй Господь таку втіху на старості літ, таку підтримку в любій дитині, але як їй допомогти? Без-

сонними ночами перебирала зернятка вервиці і пересохлими губами шепотіла:

– Богородице Діво, радуйся...

Ніч минала, даруючи пораду. *De nocte consilium.*

Анна як справжня Попелюшка до останнього зволікала зі святковою сукнею. Спочатку мала намір пошити самостійно, прикрасивши ручною вишивкою, але весь час займало навчання і домашня робота.

– Не встигну, – гарячково пульсувало в скронях. – Врешті, атестат можна отримати і в скромнішому одязі, а бал? Будуть ще в моєму житті бали.

Дівчина не ділилася цією думкою з друзями, бо знала, що добра Рома навіть могла подарувати сукню, підмовивши на цю «аферу» Маркіяна. Анна не допускала жалоців чи співчуття, це б принизило її гідність. Допомагають хворим, немічним, покинутим. Вона не жебрачка і з часом зможе гідно подбати про себе й бабусю. Так, зараз вони перебували у фінансовій скруті, але навіть найкращі люди переживали крах під час воєн, втрати і банкрутства. Фінансові статки не замінювали людяності, порядності, чесності, врешті... вродженої інтелігентності. Навіть у лахмітті справжня принцеса залишиться аристократкою...

– Чи то правду кажуть люди, що в панів і кров блакитна, – наспівувала «Давню казку» Лесі Українки. – Голуба кров – не в манірності, зверхності, пишатості, вона – в простоті, любові до людей, щирості